

ПОРТРЕТНИЙ ОПИС У ПРОЗІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Людмила Мацьків. Портретний опис у прозі Юрія Федьковича.

Стаття присвячена аналізу одного з видів композиційно-мовленнєвої форми опису – портрета у прозі Ю. Федьковича. Схарактеризовано типи портретних описів та спосіб їх введення у текстову тканину твору. Виділено специфічні лексичні та граматичні риси портретних характеристик. Акцентовано на образних засобах, що притаманні стилю буковинського письменника.

Ключові слова: композиційно-мовленнєва форма, опис, портрет, соматема, вестема, кінетема, парцеляція, редуплікація, порівняння, ідіостиль.

Людмила Мацьків. Портретное описание в прозе Юрия Федьковича.

Статья посвящена анализу одного из видов композиционно-речевой формы описания – портрета в прозе Ю. Федьковича. Охарактеризованы типы портретных описаний и способ их введения в текстовую ткань произведения. Выделены специфические лексические и грамматические черты портретных характеристик. Акцентируется на образных средствах, присущих стилю буковинского писателя.

Ключевые слова: композиционно-речевая форма, описание, портрет, соматема, вестема, кинетема, парцеляция, редупликация, сравнение, идиостиль.

Lyudmyla Matskiv. Portraitdescription in Jurii Fedkovich's prose.

The article is dedicated to analysis one of the types compositional-speechform description – a portrait in J. Fedkovich's prose. Determined types of portrait descriptions and way of it incorporation into text. Identified specific lexical and grammatical features of portraits characteristics. Accented on the figurative means that characteristic style of Bukovinian writer.

Key words: compositiona lformofspeech, description, portrait, somatemy, vestemy, kinetemy, partselyatsiya, reduplication, comparison, individualstyle.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях значну увагу приділено композиційно-мовленнєвим формам (далі КМФ). Мовленнєвий жанр включено у функціональну систему за допомогою формальних структур – композиційно-мовленнєвих форм, які формують функціональні стилі [12, с. 75].

Під КМФ у найбільш загальному вигляді розуміють складні мовленнєві єдності, що вибудовують думку, впорядковують її розвиток та надають їй цілісності і завершеності. КМФ, оформлюючи, з одного боку, фрагменти тексту, реалізують композиційні особливості зв'язних текстів, а з іншого боку, будучи законом організації мовних одиниць, виступають як складні синтаксичні утворення [12, с. 75]. Виділяють три КМФ: повідомлення (розповідь), опис, роздум.

КМФ „опис” – це мисленнєво-мовленнєве утворення в межах завершеного тексту, що є фрагментом монологічного повідомлення, його функції полягають у створенні предметно-образного ряду художньої розповіді, інформуванні читача про номенклатуру і характеристики елементів зображеного світу. Отже, сутність КМФ „опис” можна звести до відтворення учасників сюжетних подій і простору, у якому ці події відбуваються [5].

Опис – це словесне зображення в певному порядку ознак, особливостей, зовнішнього вигляду когось чи чого-небудь. О. Нечаєва пропонує наступну формулу опису: $O = \text{озн.} + \text{озн.} + \text{озн.} + \text{т. д.}$ (О – опис, озн. – ознака) [10]. Отже, опис є своєрідним ланцюгом ознак особи, предмета, явища, дії.

У теорії тексту відомо багато класифікацій описових контекстів. Усі вони різняться залежно від того критерію, який покладений у їх основу. Більшість дослідників поділяє „опис” на портрет, пейзаж та інтер'єр. Г. Солганик виділяє опис подій, називаючи його, „подієвим” [4]. Цей опис змальовує атмосферу, умови, в яких відбувається дія. Потребувати опису можуть різні явища та предмети позамовного світу. У російському мовознавстві використовують термін енаргія (від грец. *enargeia* – ясність, наочність – наприклад, викладу) як загальну назву групи фігур, які використовують для надання правдивості опису чи оповіді. Фігурами енаргії є: анемографія – опис вітру; астротезія – опис зірок; географія – опис землі, території; гідрографія – опис водоймищ; дендрографія – опис дерев, лісу; прагматографія – опис дій; прозопографія – опис обличчя і характеру реальних і уявних персонажів; топографія – опис певного місця; топотезія – опис різновид топографії, опис уявного місця. Проте такий перелік фігур у традиційній риторичі

допускає розширення і деталізацію [7].

Одним із найпопулярніших різновидів опису є портрет. „Портрет” (від старофранцузького *portrait*) означає зображення оригіналу „риси до риси”, „риси за рису” (*trait pourtrait*). Етимологія слова допомагає зрозуміти його суть: коріння його сходиться до латинського дієслова (*portrahere* – „витагати назовні, виявляти”, пізніше – „зображувати, портретувати”). У цьому широкому значенні термін функціонує у багатьох сферах мистецтва. У художньому портреті словесно зображено статичні риси персонажа (ознаки зовнішності), його динамічні властивості (міміку, жести) та одяг.

Мета статті – з’ясувати лінгвальні особливості портрета в прозових творах Ю. Федьковича. У прозі буковинського письменника з-поміж усіх різновидів описових контекстів кількість портретів значно переважає і становить приблизно 80 % від загальної кількості.

Портрет може вводитись у текст за допомогою абзацного членування, або змішуватись з іншими видами КМФ, тобто розповіддю і роздумом, у межах одної структурної одиниці тексту [5]. Ю. Федьковичу властиво вводити портретний опис (далі ПО) і виходити з нього, не експлікуючи цього моменту абзацним членуванням. У проаналізованому матеріалі більшість усіх композиційно-мовленнєвих фрагментів „портретний опис” відноситься до цього типу.

На позначення різних типів портретів Т. Насалевич використовує терміни: автономні описи (концентровані, неконцентровані), вкраплення елементів опису в неописові контексти. [9]. Автономними, на думку дослідниці, є описові фрагменти, що становлять окремий абзац, тобто виділені не лише за ознакою „тип мовлення”, а й структурно у межах тексту. Очевидно, такі фрагменти мають складатися із п’яти і більшої кількості речень.

Відокремлених, автономних описових фрагментів, які б сформувалися із названої кількості речень, у прозі Ю. Федьковича немає. Концентрованими ми вважаємо текстові уривки, які складаються з трьох-чотирьох речень. Зазвичай у таких контекстах подається інформація про декілька ознак, притаманних персонажеві. Концентровані ПО призупиняють розвиток дії, дозволяючи повністю зосередитися на особливостях дійової особи. Такі ПО створюють загальне враження про персонажів. Ю. Федькович подає найоб’ємніші портретні характеристики двома реченнями, одне з яких може бути простим, а інше – складною синтаксичною конструкцією. Базовими елементами зображення тут виступають колоритний одяг та частини тіла персонажів, які відтворює меронімічна лексика – вестеми та сома теми.

Серед концентрованих описів вирізняємо позитивні характеристики героїв. Напр.: *По нашому перебрався. Ногавиці на ньому черчиківі, як той жар, сардак чорний, бланений, сорочка рантухова, черес у н’ять пряжок, кресак у золоті та в павах, а келех хороцівський такий уже, що такий! А сам – хлопець-хлопець!.. Русявий, високий, очі, як ті фіялки, сині, а як говорить, то... то уводно моргає* (16, с. 98).

Портретів, що характеризують персонажів з негативного боку, менше. Тут автор більше використовує меронімічну лексику, зокрема соматемами: *рот, очі, зуби, ноги* та ін. Пор.: *А чудата се баба собі у страха була, неначе та сотона!.. Що страшна, що суха, рот від одного вуха до другого, як у ворони, одно плече і один клуб вищий від другого, очі каправі, зуби – як граблі, ноги довгі-предовгі, як у бузька, а то так, що як крок ступить, то тобі треба три; а як собі ще, бувало, гирбу на короткім цибусі закурить та на голову турецький фез убере, то вже тобі і три ночі ме снитись, не то що* (16, с. 115).

Такі зразки яскраво ілюструють характерну рису ПО прози Ю. Федьковича – перебільшення ознаки зображуваного персонажа. Автор використовує специфічні синтаксичні конструкції, що містять оклики, лексичні повтори, підсилювальну частку *що*. Пор.: *кресаня...що на цілій Буковині такої, мабуть, не було* (16, с. 108); *Що страшна, що суха...*(16, с. 115); *то вже тобі і три ночі ме снитись, не то що* (16, с. 115).

Спостерігаємо велику кількість вкраплень елементів портретних описів у неописові контексти. Автор зосереджує увагу читача на окремих важливих на той момент зовнішніх рисах персонажів: на обличчі, волоссі, руках, одязі. Напр.: *Як прийшов з полювання, в кресі да в порошницях, так і прiletів до мене, сизий мій* (16, с. 78); *Ми глип – а се стоїть Оман з рушницею, а коло него Кліщ, оба жасні та черлені, як два настояні кати* (16, с. 119).

Залежно від деталізації портретних описів виділяють три їх формати: формат об’ємного (розгорнутого) опису, формат портретного малюнка, формат портретного вкраплення [5]. Формат

портретного вкраплення передає одиничну ознаку персонажа або узагальнену згадку про його зовнішній вигляд. Мінімальний текстовий формат украплення є найбільш уживаним. Оповідачу досить, як правило, словосполучення у межах одного речення, щоб передати окрему ознаку, або загальний вигляд, або враження від персонажа. Напр.: *А легіні наші мов не видяють, що дівчата в'януть. Понасувають кресаки на мальовані свої брови, кинуть голови д гори, мов лицарі які, візьмуться поза шию та сміються нищечком з бідних дівчат* (16, с. 30); *Піду! – каже Іван, а сам аж чорний, так змарнів* (16, с. 36).

Формат портретного малюнка включає в себе згадування не більше трьох зовнішніх ознак, які характеризують персонаж. Напр.: *І парубки нічого собі хлопці, кремські, охочі, але ні один межи ними вже так не храбрував, як один рудий високий парубок у тоненькій забираний сорочці* (16, с. 48); *А вона стала на дверях, як була, розхристана, кровива, хрусталь та монества золоті на ній пірвані...* (16, с. 67); *Русявий, високий, очі, як ті фіялки, сині, а як говорить, то... то уводно моргає* (16, с. 98).

Формат об'ємного (розгорнутого) опису, що включає в себе багато характерних для персонажа ознак, відсутній у прозі Ю. Федьковича.

Авторство більшості портретів у творах буковинського письменника належить наратору, або оповідачеві. Наратор є ніби очевидцем усіх подій у творах. Зрозуміло, що оповідач не тотожний авторові, але теорія нарації стверджує, що „його голосом говорить сам автор”, і тому він, без сумніву, має відношення до автора [13]. Опис головних героїнь прозових творів відзначений емоційністю, експресивністю, він вибудовується за схемою градації, а на найвищій точці опису оповідачу ніби не вистачає слів, і тому описовий дискурс зазвичай завершується недомовленістю [13]. Напр.: *...аж тут виходить і з церкви – дівка? – ні, не дівка, але хтось гадав би, що се якась царівочка до нас на храм прийшла, така собі пишна та убрана: чоботи червоні, сорочка рантухова, опинка волічкова на ній, пояси крамські, а коралів та монества на шиї! Може, на яких кількасот левів срібних. Але все тото фрашки, – подивіться-ко ви їй лиш у лице, най і Добошева Дзвінка сховається, а більше не маю вам що й сказати* (16, с. 9).

Наратор по-різному характеризує персонажів: *Але жив у сусідстві молоденький легінь хорошого зросту та личка рум'яного; Марком його звали* (16, с. 58); *Бо хоть не вдалась була она ні очима та ні чівками у маму свою Сію, бо обі оці мала чорні, як терен, та ще і з чорними бровами, то така була красна та прекрасна за себе, що легіні, бувало, аж немедіють, поглянувши на таку красу несповиту...* (16, с. 132).

Зразків, де б авторство належало іншим персонажам твору, у прозі буковинського письменника не виявлено.

Маємо один „самоопис”, коли персонаж говорить сам про себе, вказує на свій естетичний зовнішній вигляд: *...а то на мені і сорочка – як папір, і ширинка – як мак, і голова вимита да вичесана, що вже літше хіба в якого принца...* (16, с. 77).

Прозовий текст містить чоловічі та жіночі моно портрети [9]. Їх процентне співвідношення у прозі Ю. Федьковича 62 % до 38 % відповідно.

Автор рідко вдається до створення групового портрету, де представлено більше, ніж дві особи. Напр.: *А що вже тіток та вуйнів всілякого сою поназліталось, – і зубатих, і беззубих, і круконосих, і червононосих...* (16, с. 127).

Письменник зображує в портретах двоє персонажів. Такі портрети побудовані на зіставленні їх зовнішніх рис або на акцентуванні тотожних рис. Пор.: *...аж тут дивлюся – їдуть сутками два парубки, один рижим, а другий карим, а самі поубирані, що краще ї не може бути на світі, – пави та ї тільки* (16, с. 8); *А діточок в її було лиш двійко: дві дівчини. Одну звали Калиною, а меншеньку Оленою. Господи, що красні обі в світі були! Як з образа...* (16, с. 58).

Автор використовує номінації чоловіків, що можуть бути їх ім'ям (Іван, Штефан, Василь, Михась, Тодір), прізвиськом чи прізвисьцем (Оман, Кліц, Бідолашко), вказувати на родинні зв'язки (брат, син), рід заняття (капітан, капрал, жандарик, священник), вік (парубок, легінь) чи просто вказувати на стать (чоловік). Напр.: *Але жив у сусідстві молоденький легінь хорошого зросту та личка рум'яного; Марком його звали* (16, с. 58).

Номінації жінок такого ж характеру, як і чоловіків, за винятком назв за родом заняття: *Калина, Олена, Варвара, Настасія, Оманиха, мати, дочка, жінка* (як на позначення статі, так і у значенні „дружина”), *тітка, вуйна, панночка, дівчина*. Напр.: *А та стара Оманиха, бліда-бліда, як той*

ярий віск...(16, с. 111) *Стала перед моєю душею і мати з поглядом її тихим та святим* (16, с. 102).

На позначення чоловіків та жінок автор використовує діалектизми *легінь* „юнак, парубок” [СУМ IV, с. 461], *вуйна* „тітка, сестра матері або дружина матеріного брата; шанобливе звертання до старшої за віком жінки” [СУМ I, с. 785].

Цілісне враження про портрет героя передано прикметниками, що мають узагальнене значення. Характерною ознакою ідіостилю автора є використання на позначення гарної вроди чи захоплення когось кимось народнопоетичного прикметника *красний*. Пор.: Красний, а, е, красен, сна, сне, нар.-поет. Те саме, що гарний 1; прекрасний, чудовий [СУМ IV, с. 327]. Елементи усної народної творчості – це маркувальна ознака прози багатьох буковинських письменників. Фіксуємо прикметники *буйний, хорошиий, мальованийий, вродливиий, завзятий, дужий, чудатиий, слабовитий, хоровитий, мізерний, ніжний, ружевиий* та ін. Напр.: *Да і красна ж бо була, красна, знай та зіронька ясна, що на широкому небі межі усіма сіяє! А що вже полюбила хлопця вродливого, та ружевого, та чорнобрового, та кароокого, що так цілий світ єму й дивувався* (16, с. 74).

За прикметником закріплена семантика ознаки. Ю. Федькович характеризує персонажів за ознаками: колір волосся (*сивий, золотий, русявий*), колір обличчя (*черлений, блідий, білий-білий, рум'яний*), колір очей (*темний, синій, кароокий*), колір брів (*мальованийий, чорнобровий*), ріст (*високий*), поставу (*препишний, мізерний, ніжний, худий, сухий, огрядний*), стан зубів (*беззубий, однозубий*), форма, розмір і колір носа (*круконосий, червононосий, величезний*), вік (*молодий, молоденький*), стан рук (*худі, мозоляві*). Для ідіостилю Ю. Федьковича характерне використання складних прикметників (*червононосий*), зменшено-пестливих та збільшено-згрубілих суфіксів (*молоденький, величезний*), префіксів та суфіксів, що вказують на вищу міру вияву ознаки (*препишний, найстарший*), редуплікації (*білий-білий*). Напр.: *Ба навіть і Максимова жінка Настасія була собі “чудата”, бо мала одно око чорне, а друге сиве, та і чівка була у неї одна руда, як ржа, а друга чорна, як жууж* (16, с. 131); *...а межі ними найстарший один капітан, вусатий-превусатий та огрядний* (16, с. 127); *Був у нашій компанії капрал один молоденький, личкамальованого та хорошого стану; Василь Корнійчук звавсь* (16, с. 7).

У ПО буковинського письменника переважають три кольороназви: чорний, білий та червоний. Для передачі внутрішнього стану персонажа білий колір трансформовано у блідий, а червоний замінено діалектною формою черлений. Пор.: *... а сама як подивиться на Штефана, як найдуться її чорні очі з його очима, як почервоніє, трохи що їй пугар з вином не бриз з білесеньких її ручок* (16, с. 49).

Червоний та білий кольори імпліцитно позиціонують і у порівняльних конструкціях. Напр.: *...а то на мені і сорочка – як папір, і ширинка – як мак...* (16, с. 77); *По-нашому перебрався. Ногавиці на ньому черчикові, як той жар...* (16, с. 97); *...що за прекрасне дитя було!.. Як той ангелик намальований!..* (16, с. 120).

Заперечення одного кольору іншим простежуємо у стилістичній фігурі оксюмороні. Напр.: *Брат мій ішов цілу дорогу при ношах, а самий такий блідий, аж чорний* (16, с. 28).

Основною синтаксичною функцією прикметника є означення. У Ю. Федьковича прикметники здебільшого розташовані у постпозиції і виконують синтаксичну функцію присудка. Прикметники формують стилістичні прийоми полісиндетону та асиндетону, які характерні для мови фольклору. Пор.: *...та мав ще біднішого сина, бо був і слабовитий, і хоровитий, і мізерний, і ніжний, і худий, і сухий, і боязливиий, і замлілий, а люде і назвали єго Бідолашко...* (16, с. 183); *Був се легінь за себе, як орев, – хорошиий, дужий, молодий, завзятий...* (16, с. 132).

У портретних описах виділяємо постійні епітети: хлопці – *буйні, хороши, молоденькі, мальовані, красні*, дівчата – *чорноброві, кароокі, красні*.

Простежуємо низку порівняльних конструкцій, які увиразнюють синтаксичну організацію текстів. Виокремлюємо такі типи порівнянь: 1) людей з тваринами, птахами: *ноги довгі-предовгі, як у бузька* (16, с. 115), *...а єму вирости такі уже уха, як у старого віслиюка, та ще до того такий величезний ніс, як у індика* (16, с. 186); 2) молодих людей з лицарями, князями: *кинуть голови д горі, мов лицарі* (16, с. 30), *...а зростом хоч там невеличкий, але складний, мов якого князя син* (16, с. 41); 3) молодих дівчат, хлопців (та частин їх тіла) з квітами, зорями: *Да і красна ж бо була, красна, знай та зіронька ясна* (16, с. 74), з рослинами: *а рученькаїї – мов лелієнька* (16, с. 9), *...виріс у прехорошого парубка...рум'яного, як рожжа* (16, с. 121); 4) людей, частин їх тіла з реаліями побуту: *біла-біла, мов та стіна* (16, с. 39); *А та стара Оманиха, бліда-бліда, як той ярий віск* (16, с. 111),

...зуби – **як граблі** (16, с. 115); 5) людей з нечистими силами, негативними персонажами: *А чудата се баба собі у страху була, **неначе та сотона!*** (16, с. 115), ...*оба жасні та черлені, **як два настояні кати*** (16, с. 119); 6) людей з ангелами, святими: ...*усе тиха, **як та великомучениця*** (16, с. 119), ...*що за прекрасне дитя було!.. **Як той ангелик намальований!***.. (16, с. 120).

У складі порівняльної конструкції Ю. Федькович використовує порівняльний сполучник *як*, рідше – *неначе, мов*. Специфічними є порівняння типу: *пави та й тільки, знай та зіронька ясна*, що не містять у своєму складі порівняльного сполучника. Зрідка автор використовує фразеологічні звороти для опису обличчя дівчини: ...*що за красива дівчина з неї вибралась: **кров та молоко*** (16, с. 63).

Для вербалізації візуальних образів художніх творів Ю. Федьковича залучено три лексико-тематичні розряди слів (класифікація Г. Старикової) [1]: 1) соматична лексика – іменники, які позначають тіло людини та його частини; одиницею соматичної лексики є соматема (*очі, ніс, руки* тощо); 2) вестіальна лексика – іменники, які називають одяг, взуття; одиницею вестіальної лексики є вестема (*плаття, сорочка*); 3) кінетична лексика – лексичні одиниці, які позначають міміку, жести; одиниця такої лексики – кінетема (*зморщуватися, посміхатися*).

Серед діалектних форм у категорії соматем – іменники на позначення частин тіла: *голов, чівка „чуб, волосся”* [СБГ, с. 644], *ухо*.

Вестеми несуть особливе стилістичне навантаження, оскільки часто передають народні буковинські назви одягу: *опинка, кармазин, кресаня, коралі, ногавиці, сардак, черес, келеф, ширинка*. Напр.: *По-нашому перебрався. **Ногавиці** на ньому черчиківі, як той жар, **сардак** чорний, бланений, **сорочка** рантухова, **черес** у п'ять пряжок, **кресак** у золоті та в павах, а **келех** хороцівський такий уже, що такий! А сам – хлопець-хлопець!..*(16, с. 97).

Ю. Федькович використовує специфічні буковинські вестеми та по-особливому означає їх діалектизмами, які в „Словнику буковинських говірок” не зареєстровані: *бланений* – обшитий смушками (16, с. 420); *жирований* – інкрустований (16, с. 420); *келеф* – бойовий молот, топірець (16, с. 421); *крамський* – фабричний, купований (16, с. 421); *опинка волочкова* – запаска шерстяна (16, с. 422); *порошиниці* – порохівниці (16, с. 422); *черчик* – червона фарба (16, с. 423).

Кінетемами передають мімічні рухи обличчя, рідше помаху руками чи повороти цілого тулуба. Пор.: *Скоро **ступила** через поріг, **глигнула** ніби трошки гей зненароку по парубках. А в відтак чимборше **обернулася** до дверей та й **махнула** рукою: „Ходить-бо, ходить же”, – а рученька в її – мов лелієнька* (16, с. 9); *Чи ж не козак? – каже Михась, **обзираючи** свої худі, мозоляві руки і **усміхнувшись** гірко* (16, с. 121); *Русявий, високий, очі, як ті фіялки, сині, а як говорить, то... тоуводно **моргає*** (16, с. 98). Серед кінетем виділяємо діалектні риси: *глигнула* ніби трошки гей зненароку, *крававі сльози **почурили***.

Парцельовані конструкції виконують у портретах змістопідсилювальну і ритмомелодійну функції. Парцелят набуває комунікативної самостійності й тим привертає до себе увагу читача. *Приплив. Бачу – се **парубок. Хороший, молоденький, як мальований!*** (16, с. 102); ...*що за прекрасне дитя було!.. **Як той ангелик намальований!***.. (16, с. 120), *Господи, що за красні обі в світі були! **Як з образа...*** (16, с. 58).

Отже, описові фрагменти прозових творів Ю. Федьковича не відзначені окремим абзацними членуванням і не є об'ємними. Автор використовує лексичні, синтаксичні та стилістичні прийоми з метою надання їм емоційності та природності. Діалектне підґрунтя художньої мови Ю. Федьковича є компонентом західноукраїнського варіанта літературної мови, а тому більшість діалектних форм позбавлена стилістичної функції. Національний колорит текстів реалізують портретні описи розмовного характеру, діалектні слова та конструкції.

Література

1. Бохун Н. В. Мовностилістичні особливості створення портрета персонажа в іспанській художній літературі XIX-XX століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 „Романські мови” / Н. В. Бохун. – Київ, 2007. – 15 с.
2. Брандес М. П. „StilistikderdeutschenGegenwartssprache” / М. П. Брандес. – М., 1990. – 320 с.
3. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков): учеб. пособие. – [3-е изд., стереотип.] / М.П. Брандес, В. И. Провоторов. – М. : НВИ-ТЕЗАУ-РУС, 2001. – 224 с.
4. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: [наук.-навч. посіб.] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.
5. Калінюк О. О. Композиційно-мовленнєва форма „опис” в науково-фантастичному тексті (на матеріалі

- науково-фантастичних творів англійських та американських авторів ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. О. Калінюк – Одеса, 1999. – 16 с.
6. Крижановська В. П. Композиційно-мовленнєві форми німецькомовної новели (на матеріалі новели Артура Шніцлера “Traumnovelle”) / В.П. Крижановська // Вісник ХНУ. – 2010. – № 930. – С. 158 – 163
 7. Культура русской речи: Энциклопедический словарь-справочник / под ред. Л. Ю. Иванова, А. П. Сковородникова, Е. Н. Ширяева и др. – М. Флінта : Наука, 2003. – 840 с.
 8. Москальская О. А. Семантика текста / О. А. Москальская // Вопросы языкознания. – 1980. – № 6. – С. 32–42.
 9. Насалевич Т. В. Портретное описание в различных типах текста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10. 02. 02 „Українська мова” / Т. В.Насалевич. – Одеса, 2003. – 15с.
 10. Нечаева О. А. Функционально-смысловые типы речи (описание, повествование, рассуждение) / О. А. Нечаева. – Улан –Удэ:Бурятское нижнее зд-во, 1974. – 260 с.
 11. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен XVIII в.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : : спец. 10.02.04 „Німецька мова”/ Л. С. Пихтовникова – К., 1992. – 16 с.
 12. Провоторов В. И. Очерки по жанровой стилистике текста (на материале немецкого языка) / В. И. Провоторов. – Курск, 2001. – 140 с.
 13. Руснак Н. О. Образ наратора у прозових творах Юрія Федьковича (на матеріалі повісті „Люба-згуба”) / Н. О. Руснак // Наук. вісник Чернів. ун-ту : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута. – Вип. 274–275 : Слов’янська філологія. – С. 352–357.
 14. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005 – 688 с. [СБГ].
 15. Словник української мови : у 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980..
 16. Федькович Ю. А. Твори : В 2-х т. – Т. 2: Повісті, оповідання, казки, драматичні твори, листи / упоряд. і приміт. М. Ф. Нечиталока. – К. : Дніпро, 1984. – 426 с.